

The Effectiveness of Couple Therapy by Hendrix Imago Therapy Method on Improving Couples Communication Patterns and Reduction of Emotional Divorce in Couples Applying for Divorce Bushehr City

Setareh Mohannaee¹, Ali Poladei Rishehri^{1,*}, SeyyedMousa Golestaneh¹,
Moloud Keykhosrovani¹

¹ Department of Psychology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran

* **Corresponding author:** Ali Poladei Rishehri, Department of Psychology, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran. E-mail: alipoladei@yahoo.com

Received: 09 Sep 2018

Accepted: 06 Mar 2019

Abstract

Introduction: The family is meeting the needs of its members and divorce applicant couples have many problems especially in communication patterns and emotional divorce. The aimed this research was determine the effectiveness of couple therapy by Hendrix imago therapy method on improving communication patterns and reducing emotional divorce.

Methods: Present research was a semi-experimental with a pre-test and post-test design with a control group. The research population was included divorce applicant couples referring to court counseling center of Bushehr city in the autumn season of 2017 year. The research sample was 40 couple that were selected by available sampling method and randomly assigned to two equal groups (each group 20 couple). The experimental group trained couple therapy by Hendrix imago therapy method for 10 sessions of 90 minutes (two sessions a week). The groups responded to communication patterns and emotional divorce questionnaires in pre-test and post-test phases. To analyze the data was used from multivariate analysis of covariance method.

Results: The findings showed there was a significant difference between the experimental and control groups in communication patterns and emotional divorce. In other words, couple therapy by Hendrix imago therapy method led to increase constructive communication pattern and decrease avoidance and demand/retiring communication patterns and emotional divorce in divorce applicant couples ($P < 0.05$).

Conclusions: The results indicate the effectiveness of couple therapy by Hendrix imago therapy method on communication patterns and emotional divorce in divorce applicant couples. Therefore, counselors and therapists can be used from couple therapy by Hendrix imago therapy method to improve communication patterns and reduce emotional divorce of divorce applicant couples.

Keywords: Couple Therapy, Imago, Communication Patterns, Divorce, Emotional

اثربخشی زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس بر بهبود الگوهای ارتباطی زوجین و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شهر بوشهر

ستاره محنایی^۱، علی پولادی ریشه‌ری^{۲*}، سیدموسی گلستانه^۳، مولود کیخسروانی^۴

^۱ گروه روانشناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

* نویسنده مسئول: علی پولادی ریشه‌ری، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، واحد بوشهر، بوشهر، ایران. ایمیل: alipoladei@yahoo.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۶/۱۸

چکیده

مقدمه: خانواده‌های اعضای آن را تأمین می‌کند و زوجین متقاضی طلاق مشکلات فراوانی به‌ویژه در زمینه الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی دارند. هدف این پژوهش تعیین اثربخشی زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی بود.

روش کار: پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه پژوهش شامل زوجین متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره دادگاه شهر بوشهر در فصل پاییز سال ۱۳۹۶ بودند. نمونه پژوهش ۴۰ زوج بودند که با روش در دسترس انتخاب و با روش تصادفی ساده در دو گروه مساوی (هر گروه ۲۰ زوج) جایگزین شدند. گروه آزمایش ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای (دو جلسه در هفته) تحت آموزش زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس قرار گرفت. گروه‌ها به پرسشنامه‌های الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون پاسخ دادند. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد بین گروه‌های آزمایش و کنترل در الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی تفاوت معناداری وجود داشت. به عبارت دیگر زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری و طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شد ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: نتایج حاکی از اثربخشی زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس بر الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق بود. بنابراین مشاوران و درمانگران می‌توانند از روش زوج‌درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس برای بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی زوجین متقاضی طلاق استفاده کنند.

واژگان کلیدی: زوج‌درمانی، ایماگو، الگوهای ارتباطی، طلاق، عاطفی

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

و توأم با آسیب‌های فراوانی برای زوجین می‌باشد [۴]. طلاق فرآیندی است که معمولاً با بحران عاطفی شروع شده و با تلاش برای حل تعارض از طریق ورود به موقعیت جدید با نقش و سبک زندگی جدید خاتمه می‌یابد [۵]. طلاق عاطفی (Emotional divorce) اولین مرحله طلاق رسمی است که به سردی روابط احساسی و عاطفی زوجین اشاره دارد و بر تمام روابط زوجین تأثیر می‌گذارد [۶]. طلاق عاطفی نوعی نابهنجاری است که گرچه به جدایی مکانی زوجین منجر نمی‌شود، اما زندگی آنها را به ازدواجی پوچ و فاقد عشق، مصاحبت و دوستی تبدیل می‌کند [۷]. طلاق عاطفی به علت نبود تعاملات مثبت با همسر، عدم تأمین نیازهای عاطفی، نارضایتی جنسی، خیانت، مسائل مالی،

بیشتر روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و آسیب‌شناسان بر نقش و اهمیت سلامتی خانواده در سلامتی جامعه تأکید می‌کنند [۱]. ازدواج و تشکیل خانواده یکی از مراحل حساس و سرنوشت‌ساز زندگی انسان است و مهم‌ترین آسیبی که نقش مهمی در افت سلامت خانواده دارد، طلاق (Divorce) است [۲]. ازدواج مبنای شکل‌گیری خانواده و قطب مخالف آن طلاق است که به معنای فروپاشی مهم‌ترین نهاد جامعه انسانی می‌باشد. امروزه طلاق مانند ازدواج امری عادی تلقی می‌شود و آمار و ارقام نشان می‌دهد که ایران چهارمین کشور پر طلاق دنیاست [۳]. پدیده طلاق و آمار بسیار بالای آن حاکی از نارضایتی از روابط زناشویی و نوعی گسستگی عاطفی بین زوجین است که این گسستگی دردناک

توقع/کناره‌گیری شدند [۲۱]. نتایج پژوهش علی‌پور و همکاران حاکی از اثربخشی آموزش ایماگو تراپی بر افزایش دیدگاه درکی و بخشودگی در زنان آسیب‌دیده خیانت زناشویی بود [۱۷]. فاطمی و همکاران ضمن پژوهشی گزارش کردند که تصویرسازی ارتباطی (ایماگو تراپی) باعث افزایش صمیمیت زناشویی و مولفه‌های آن (صمیمیت‌های عاطفی، جسمی، روان‌شناختی، جنسی، عقلانی و معنوی) در زوج‌ها شد [۲۲]. در پژوهشی دیگر اصلانی و همکاران گزارش کردند که تصویرسازی ارتباطی (ایماگو تراپی) باعث افزایش کیفیت روابط زناشویی، خشنودی در ارتباط، میزان سپری کردن زمان زوج‌ها با یکدیگر و مدیریت تعارض و کاهش احتمال جدایی و اختلاف شد [۲۳].

امروزه طلاق مانند ازدواج امری عادی تلقی می‌شود و آمار و ارقام نشان می‌دهد که ایران چهارمین کشور پر طلاق دنیاست [۳]. با اینکه درباره طلاق رسمی آمارهای زیاد و گاهی متفاوت وجود دارد، اما درباره میزان طلاق عاطفی که نقطه شروع طلاق رسمی است، آمار دقیقی وجود ندارد و شواهد نشان دهنده میزان بالای آن است. همچنین زوجین متقاضی طلاق دارای مشکلات فراوانی از جمله طلاق عاطفی و ضعف‌هایی در الگوهای ارتباطی هستند، لذا ضرورت دارد که به آنها در بهبود روابط زناشویی کمک شود. علاوه بر آن پژوهش‌های اندکی درباره اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر ویژگی‌های روانشناختی زوج‌ها به‌ویژه بر الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی انجام شده است. در نتیجه با توجه به آمار بسیار بالای طلاق عاطفی، پیشینه پژوهشی اندک درباره زوج درمانی به روش ایماگو تراپی، مشکلات فراوان زوجین متقاضی طلاق و ضرورت کمک‌های شناختی و روانشناختی به آنها، پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی هندریکس بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی انجام شد.

روش کار

این پژوهش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه پژوهش شامل زوجین متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره دادگاه شهر بوشهر در فصل پاییز سال ۱۳۹۶ بودند. نمونه پژوهش ۴۰ زوج بودند که با روش در دسترس بر اساس ملاک‌های ورود به پژوهش در فصل پاییز انتخاب و با روش تصادفی ساده در دو گروه مساوی (۲۰ نفر گروه زوج درمانی و ۲۰ نفر گروه کنترل) جایگزین شدند. در روش نمونه‌گیری در دسترس پس از هماهنگی با مسئولان و مشاور دادگاه از میان متقاضیان طلاق که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، تعداد ۴۰ زوج بر اساس معادله برآورد تعداد نمونه Fleiss انتخاب شدند.

$$n = \frac{2\sigma^2(z_{1-\frac{\alpha}{2}} + z_{1-\beta})^2}{d^2} = \frac{2(1/88)^2(1/96 + 1/28)^2}{4/507} = \frac{(7/0688) \cdot (10/4976)}{4/507} = 16/46$$

بر اساس پژوهش اکبری و همکاران [۲۴] $\sigma=1/88$ ، $d=2/123$ ، $\text{Power}=0/90$ و $\alpha=0/05$ است، لذا حجم نمونه ۱۶/۴۶ محاسبه شد

بیماری‌های مزمن و بدرفتاری فیزیکی به وجود می‌آید و منجر به بروز علائم افسردگی، اضطراب، احساس گناه، ناامیدی و کناره‌گیری از فعالیت‌های اجتماعی می‌شود [۸]. در طلاق عاطفی همسران به جای حمایت از یکدیگر به دنبال یافتن دلیل برای اثبات عیب و کوتاهی، ناکام کردن و تنزل عزت نفس یکدیگر هستند [۹]. یکی دیگر از مشکلات افراد متقاضی طلاق، نامطلوب بودن الگوهای ارتباطی (Communication patterns) آنان است [۱۰]. یکی از الگوهای ارتباطی مطرح، الگوهای ارتباطی زوجین است که بر اساس ارتباط زوج‌ها با یکدیگر تعریف می‌شود [۱۱]. الگوهای ارتباطی شیوه‌های بیان افکار و احساسات اعضای خانواده هستند که وضعیت اجتماعی خانواده را مشخص می‌کنند [۱۲]. به طور کلی سه نوع الگوی ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری وجود دارد. در الگوی ارتباطی سازنده زوجین همه راه حل‌های ممکن را بررسی و به طور منطقی از آنها برای حل مسائل استفاده می‌کنند. در الگوی ارتباطی اجتنابی هر دو زوج از ارتباط خودداری می‌کنند و زندگی آنها به شکل موازی با یکدیگر پیش می‌رود و ارتباط آنها در حد کمترین مقدار ممکن است. در الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری یکی از زوجین ارتباط را شروع و دیگری را سرزنش می‌کند، در حالی که طرف مقابل سعی می‌کند از ارتباط کناره‌گیری کند [۱۳].

یکی از کاربردهای علم روان‌شناسی کاربردی است که در یافتن شیوه‌های نوین زندگی، پیشگیری از مشکلات فردی، شغلی، خانوادگی و اجتماعی و ارتقای سلامت است [۱۴]. یکی از روش‌های مؤثر زوج درمانی (Couple therapy) در بهبود ویژگی‌های روانشناختی، روش زوج درمانی به روش ایماگو تراپی (Imago therapy) مبتنی بر نظریه Hendrix است. ایماگو معادل تصویرسازی ارتباطی است و در این روش ضمیر ناخودآگاه و تجربیات درونی شده در روابط با محبوب مورد تاکید می‌باشد [۱۵]. در ایماگو تراپی مبتنی بر نظریه Hendrix، برنامه آموزش و درمان برای کمک به زوجین در جهت اصلاح روابطشان ترکیب شده و هدف این است که ذهن خودآگاه فرد با ذهن ناخودآگاه وی همتراز شود و این شیوه به افراد کمک می‌کند تا روابط آگاهانه، صمیمانه و متعهدانه را رشد و ارتقا دهند [۱۶]. به طور کلی روش ایماگو تراپی فرایندی است که ضمن دادن آگاهی و اطلاعات به زوج‌ها آموزش می‌دهد تا از جنبه‌های ناخودآگاه روابط خود آگاه شوند و به جای حل سطحی تعارض‌های خود به بررسی ریشه‌های آنها بپردازند و آنها را به صورت ریشه‌ای حل نمایند [۱۷].

نتایج پژوهش Lawson حاکی از آن بود که آموزش ایماگو تراپی به زوجین باعث بهبود الگوهای ارتباطی می‌شود [۱۸]. نتایج پژوهش Schmidt و همکاران نشان داد که کارگاه‌های ارتباط درمانی (ایماگو تراپی) باعث افزایش رضایت از روابط و الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری شد [۱۹]. در پژوهشی دیگر Schmidt & Gelhert گزارش کردند که ایماگو تراپی باعث رشد میزان همدلی در زوجین شد [۱۵]. علاوه بر آن نتایج پژوهش امینی خونی و همکاران نشان داد که روش‌های مهارت‌های زندگی و ایماگو تراپی باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری شدند [۲۰]. شجاعیان ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که زوج درمانی مشارکتی و ایماگو تراپی باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و

ممکن) نمره‌گذاری می‌شود. نمره ابعاد از طریق مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید و نمره بالاتر به معنای بیشتر داشتن آن الگوی ارتباطی می‌باشد. روایی سازه ابزار تأیید و پایایی الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۷۴ و ۰/۸۸ گزارش شد [۲۵]. همچنین بهرامی و همکاران پایایی الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۱، ۰/۶۲ و ۰/۸۷ گزارش کردند [۲۶]. در پژوهش حاضر پایایی ابعاد مذکور روش آلفای کرونباخ در مرحله پس از آزمون به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۵ و ۰/۸۵ محاسبه شد.

پرسشنامه طلاق عاطفی، این پرسشنامه توسط Gottman ساخته شد. این ابزار دارای ۲۴ گویه است که به صورت بله (معادل ۱) و خیر (معادل ۰) نمره‌گذاری می‌شود. نمره این ابزار از طریق مجموع نمره گویه‌ها به دست می‌آید و نمره بالاتر به معنای طلاق عاطفی بیشتر می‌باشد. روایی صوری و سازه ابزار تأیید و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ گزارش شد [۲۷]. همچنین موسوی و رحیمی‌نژاد روایی ابزار را با نظر متخصصان تأیید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش کردند [۲۸]. در پژوهش حاضر پایایی با روش آلفای کرونباخ در مرحله پس از آزمون ۰/۸۷ محاسبه شد. محتوی مداخله ایماگو تراپی توسط Hendrix طراحی و روایی آن توسط امینی خوئی و همکاران [۲۰] تأیید شد که هدف و محتوی آن به تفکیک جلسات در جدول ۱ ارائه شد.

که در این پژوهش برای اطمینان از حجم نمونه برای هر گروه ۲۰ زوج در نظر گرفته شد. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل متقاضی طلاق بودن، داشتن حداقل تحصیلات دیپلم، گذشت ۱۰-۲ سال از ازدواج، نداشتن اعتیاد به الکل و مواد مخدر، عدم مصرف داروهای روان‌پزشکی بر اساس گزارش شخصی، عدم گذراندن دوره زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix و عدم استفاده از روش‌های درمانی دیگر به طور همزمان و ملاک‌های خروج از مطالعه شامل غیبت دو جلسه و یا بیشتر از آن، انصراف از ادامه همکاری و تکمیل پرسشنامه‌ها به صورت ناقص بود. نحوه اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از اخذ مجوز لازم از دانشگاه، هماهنگی با مسئولان و مشاور دادگاه و انتخاب آزمودنی‌ها، نمونه‌ها به دو گروه مساوی تقسیم (گروه‌ها به صورت تصادفی به کمک قرعه‌کشی به عنوان گروه آزمایش و کنترل انتخاب شدند) و گروه آزمایش ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای (هفته‌ای دو جلسه در روزهای دوشنبه و چهارشنبه عصر) تحت آموزش زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix قرار گرفت و گروه کنترل در لیست انتظار برای آموزش قرار گرفت. لازم به ذکر است که گروه‌ها در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون از نظر الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی به کمک ابزارهای زیر ارزیابی شدند.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی، این پرسشنامه توسط Christensen & Sullaway ساخته شد. این ابزار دارای ۳۵ گویه و سه بعد الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری است که با استفاده از مقیاس نه درجه‌ای لیکرت (۱=غیرممکن تا ۴=خیلی

جدول ۱: هدف و محتوی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix به تفکیک جلسات

جلسات	هدف	محتوی مداخله
اول	آشنایی، توضیح روش و بیان اهداف	معرفی اعضا، بیان مقررات و قوانین جلسات، تشریح اهداف زوج درمانی به روش ایماگو تراپی، توصیف مختصر ایماگو تراپی و تشریح نقش ایماگوها در نحوه ارتباط زوجین
دوم	برنامه‌ریزی برای روابط آینده	آشنایی زوج‌ها با ویژگی‌های مثبت افراد مهم زندگی، برنامه‌ریزی برای روابط مناسب با همسر در آینده، بررسی امکان پیشرفت در روابط با همسر و آشنایی با نظرات وی و یافتن زمینه مشترک
سوم	افزایش خودآگاهی	بررسی خاطرات گذشته، کشف ناکامی‌های دوران کودکی و نحوه واکنش به آنها، پرورش تصویر ذهنی مثبت، استفاده از روش بازگشت به خانه کودکی و مرور خاطرات، نوشتن ویژگی‌های مثبت و منفی والدین و تأثیر آن بر فرد و تعیین نیازهای کودکی و احساسات منفی
چهارم	شناخت همسر	شناخت عمیق همسر و تأثیر آن بر روابط فعلی زناشویی، استفاده از روش بیان ویژگی‌های مثبت و منفی همسر، مقایسه همسر با تصویر ذهنی خود و تأثیر آن بر فرد
پنجم	آشنایی با نیازها و آسیب‌های یکدیگر	آشنایی با نیازهای مختلف همسر، آگاهی از آسیب‌های متفاوت همسر و نحوه برخورد با نیازها و آسیب‌های همسر
ششم	بستن راه‌های خروجی	ایجاد تعهد مشترک و اطمینان از باهم بودن، افزایش صمیمیت و ارضای نیازهای مختلف زوجین و توافق متقابل
هفتم	تجدید خاطرات عاشقانه و بهبود روابط	ایجاد منطقه امن و افزایش صمیمیت و التیام زخم‌های عاطفی زوجین، مرور رفتارها و خاطرات خوب گذشته، تعیین روش‌های فعلی خشنود کردن همسر، مشخص کردن نیازها و آرزوهای برآورده نشده، ارائه هدیه‌های غیرمنتظره و انجام فعالیت‌های تفریحی و لذت‌بخش مشترک
هشتم	یادگیری رفتارهای جدید	ایجاد منطقه امن و افزایش احساس شادی و پیوند عاطفی بین زوجین، استفاده از روش‌های تعیین رفتارهای آزارنده و ناامیدها، تعیین آرزوها و درخواست‌ها و نوشتن عقاید درباره روابط صمیمانه
نهم	تخلیه خشم و هیجان‌های منفی	بیان و تخلیه خشم در یک محیط امن و سازنده با هدف کاهش و حل رنجش‌های گذشته و التیام زخم‌های عاطفی، تمرین تخلیه خشم و آموزش روزهای مهار خشم
دهم	جمع‌بندی مباحث	مرور اهداف جلسات قبل، جمع‌بندی محتوی جلسات قبل، تأکید بر تلاش جهت حفظ و تداوم تغییرات مثبت و دریافت بازخورد از شرکت‌کنندگان

شخصی و تحلیل داده‌ها به صورت کلی برای آزمودنی‌ها بیان و از آنان رضایت‌نامه شرکت آگاهانه در پژوهش اخذ شد. همچنین در تحلیل داده‌ها از شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی برای توصیف توزیع متغیرها و از آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای بررسی اثربخشی زوج درمانی بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی استفاده شد. برای این منظور از نرم‌افزار SPSS-19 با خطای ۰/۰۵ استفاده شد.

همچنین در پایان هر جلسه بر اساس مطالب آن جلسه تکلیفی به شرکت‌کنندگان داده و در ابتدای جلسه بعد مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گرفت. زوج درمانی توسط یک متخصص روانشناسی بالینی دارای مدرک دوره زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix در یکی از مراکز خدمات روانشناختی شهر بوشهر به صورت گروهی اجرا شد. در این پژوهش رعایت نکات اخلاقی، اصل رازداری، محرمانه ماندن اطلاعات

یافته‌ها

نشان داد که گروه‌های آزمایش و کنترل از نظر تحصیلات و مدت ازدواج تفاوت معناداری با هم نداشتند ($P > 0/05$). در جدول ۳ نتایج میانگین و انحراف معیار الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی زوجین متقاضی طلاق در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک گروه‌های آزمایش و کنترل ارائه شد.

آزمودنی‌ها پژوهش ۴۰ زوج متقاضی طلاق بودند که ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آن‌ها شامل تحصیلات و مدت ازدواج به تفکیک گروه‌های آزمایش و کنترل در جدول ۲ ارائه شد. نتایج جدول ۲

جدول ۲: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها شامل تحصیلات و مدت ازدواج به تفکیک گروه‌ها

طبقات	گروه آزمایش (زوج درمانی)		گروه کنترل		P-Value
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	
تحصیلات					0/204
دیپلم	۱۳	۳۲/۵۰٪	۱۵	۳۷/۵۰٪	
کاردانی	۶	۱۵٪	۸	۲۰٪	
کارشناسی	۱۸	۴۵٪	۱۶	۴۰٪	
کارشناسی ارشد	۳	۷/۵۰٪	۱	۲/۵۰٪	
مدت ازدواج					0/679
۳-۴ سال	۲۲	۵۵٪	۲۴	۶۰٪	
۵-۶ سال	۷	۱۷/۵۰٪	۶	۱۵٪	
۷-۸ سال	۶	۱۵٪	۶	۱۵٪	
۹-۱۰ سال	۵	۱۲/۵۰٪	۴	۱۰٪	

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی زوجین متقاضی طلاق در مراحل ارزیابی به تفکیک گروه‌ها

متغیرها/گروه‌ها	گروه آزمایش (زوج درمانی)				گروه کنترل			
	پیش‌آزمون		پس‌آزمون		پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M
الگوی ارتباطی سازنده	۴/۱۲	۲۳/۷۵	۴/۹۵	۲۴/۳۰	۴/۰۹	۲۴/۳۰	۳/۹۸	۲۳/۹۶
الگوی ارتباطی اجتنابی	۳/۵۴	۱۸/۱۱	۲/۱۳	۱۹/۳۷	۳/۴۹	۱۹/۳۷	۳/۳۶	۲۰/۴۵
الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری	۴/۷۷	۲۹/۴۶	۳/۵۱	۲۸/۶۴	۴/۸۴	۲۸/۶۴	۴/۵۱	۲۹/۲۳
طلاق عاطفی	۳/۵۸	۱۴/۲۸	۲/۶۰	۱۴/۳۵	۳/۴۶	۱۴/۳۵	۳/۳۷	۱۴/۸۰

در جدول ۳، میانگین و انحراف معیار الگوهای ارتباطی (شامل الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری) و طلاق عاطفی زوجین متقاضی طلاق قابل مشاهده است. همچنین نتایج بررسی پیش‌فرض‌های پژوهش نشان داد که شرایط برای استفاده از روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری برقرار است. چون آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای هیچ یک از متغیرهای الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون معنادار نبودند که این یافته‌ها حاکی

از نرمال بودن متغیرها می‌باشد. همچنین نتایج آزمون‌های M باکس و لوین معنادار نبودند که این یافته‌ها به ترتیب حاکی از برابری ماتریس‌های کوواریانس و برابری واریانس‌ها می‌باشند. در جدول ۴ نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تعیین اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق ارائه شد.

جدول ۴: نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تعیین اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق

نوع آزمون	مقدار	آماره F	df فرضیه	df خطا	P-Value	مجذور اتا	توان آزمون
اثر پیلایی	0/73	56/10	4	31	0/001	0/84	0/96
لامبدای ویلکز	0/24	56/10	4	31	0/001	0/84	0/96
اثر هاتلینگ	2/81	56/10	4	31	0/001	0/84	0/96
بزرگ‌ترین ریشه روی	2/81	56/10	4	31	0/001	0/84	0/96

نتایج جدول ۴ نشان داد که زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix حداقل بر یکی از متغیرهای الگوهای ارتباطی (شامل الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری) و طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق اثر معنادار دارد ($F = 56/10, P < 0/001$).

در جدول ۵ نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری در متن تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تعیین اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق به صورت جداگانه ارائه شد.

جدول ۵: نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری در متن چندمتغیری برای تعیین اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق به صورت جداگانه

منبع اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	آماره F	P-Value	مجزور اِتا	توان آزمون
الگوی ارتباطی سازنده							
گروه	۱۱۲۸/۵۷	۱	۱۱۲۸/۵۷	۷۳/۲۶	۰/۰۰۱	۰/۸۲	۰/۹۵
خطا	۵۲۳/۹۴	۳۴	۱۵/۴۱				
الگوی ارتباطی اجتنابی							
گروه	۴۹۶/۲۲	۱	۴۹۶/۲۲	۴۷/۲۱	۰/۰۰۱	۰/۵۸	۰/۸۲
خطا	۳۵۷/۴۵	۳۴	۱۰/۵۱				
الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری							
گروه	۲۵۳۴/۶۰	۱	۲۵۳۴/۶۰	۵۶/۵۳	۰/۰۰۱	۰/۶۶	۰/۸۶
خطا	۱۵۲۴/۴۶	۳۴	۴۴/۸۳				
طلاق عاطفی							
گروه	۲۸۸/۶۲	۱	۲۸۸/۶۲	۶۹/۸۸	۰/۰۰۱	۰/۷۹	۰/۹۳
خطا	۱۴۰/۴۸	۳۴	۴/۱۳				

ایماگو تراپی به زوج‌ها کمک می‌کند تا با درک فرایندهای ناخودآگاه، یادگیری مهارت‌هایی برای التیام زخم‌های کودکی و جداسازی روابط زناشویی از تأثیرات گذشته زمینه را برای ایجاد تماس سالم و سازنده با همسر فراهم کند و باعث افزایش درک و ایجاد فضای امن برای کنترل و ابراز سالم احساسات منفی آنها و کاهش فاصله روانی-عاطفی بین زوجین شود. از آنجایی که در الگوی ارتباطی سازنده زوجین همه راه حل‌های ممکن را بررسی و احساسات خود را نسبت به یکدیگر ابراز، در الگوی ارتباطی اجتنابی زوجین از ارتباط خودداری و برای حل مشکلات هیچ اقدامی نمی‌کنند و در الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری یکی از زوجین دیگری را سرزنش و دیگری از ارتباط کناره‌گیری می‌کند، لذا آموزش زوج درمانی به روش ایماگو تراپی از طریق مکانیسم‌های فوق باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری می‌شود.

همچنین نتایج نشان داد که زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix باعث کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های Schmidt & Gelhert [۱۵]، علی‌پور و همکاران [۱۷]، فاطمی و همکاران [۲۲] و اصلانی و همکاران [۲۳] همسو بود. برای مثال Schmidt & Gelhert ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ایماگو تراپی باعث رشد میزان همدلی در زوجین [۱۵]. در پژوهشی دیگر فاطمی و همکاران گزارش کردند که تصویرسازی ارتباطی (ایماگو تراپی) باعث افزایش صمیمیت زناشویی و مولفه‌های آن شامل صمیمیت‌های عاطفی، جسمی، روان‌شناختی، جنسی، عقلانی و معنوی در زوج‌ها شد [۲۲]. همچنین اصلانی و همکاران ضمن پژوهشی به این نتیجه رسید که آموزش تصویرسازی ارتباطی (ایماگو تراپی) باعث افزایش کیفیت روابط زناشویی، خشنودی در ارتباط، میزان سپری کردن زمان زوج‌ها با یکدیگر و مدیریت تعارض و کاهش احتمال جدایی و اختلاف شد [۲۳]. در تبیین این نتیجه بر مبنای نظر فاطمی و همکاران [۲۲] می‌توان گفت که صاحب‌نظران رویکرد ایماگو تراپی معتقدند که یکی از اصلی‌ترین علل طلاق عاطفی و مشکلات زناشویی میان زوج‌ها، وجود زخم‌های التیام‌نیافته در هر یک از زوج‌ها و تأثیر آنها بر روابط فعلی آنان است. این رویکرد به همسران کمک می‌کند تا با درک فرایندهای ناخودآگاه، مهارت‌هایی را برای

نتایج جدول ۵ نشان داد که زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر همه الگوهای ارتباطی (شامل الگوهای ارتباطی سازنده، اجتنابی و توقع/کناره‌گیری) و طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق اثر معنادار دارد. با توجه به مجذور اِتا می‌توان گفت که ۸۲ درصد تغییرات الگوی ارتباطی سازنده، ۵۸ درصد تغییرات الگوی ارتباطی اجتنابی، ۶۶ درصد الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری و ۷۹ درصد تغییرات طلاق عاطفی نتیجه اثر زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix است. در نتیجه زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده ($F = 73/26, P < 0/001$) و کاهش الگوی ارتباطی اجتنابی ($F = 47/21, P < 0/001$)، الگوی ارتباطی توقع/کناره‌گیری ($F = 56/53, P < 0/001$) و طلاق عاطفی ($F = 69/88, P < 0/001$) در زوجین متقاضی طلاق شد.

بحث

نتایج نشان داد که زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix باعث بهبود الگوهای ارتباطی یعنی افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری در زوجین متقاضی طلاق شد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های Lawson [۱۸]، Schmidt و همکاران [۱۹]، امینی خوئی و همکاران [۲۰] و شجاعیان [۲۱] همسو بود. برای مثال Schmidt و همکاران ضمن پژوهشی به این نتیجه رسیدند که ارتباط درمانی یا ایماگو تراپی باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری شد [۱۹]. در پژوهشی دیگر امینی خوئی و همکاران گزارش کردند که ایماگو تراپی باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری شد [۲۰]. در تبیین این نتایج بر مبنای نظریه Schmidt و همکاران [۱۹] می‌توان گفت که شناخت‌ها و رفتارهای مشکل‌آفرین و مساله‌ساز زوجین آموخته شده است. بنابراین الگوهای ارتباطی خاصی که در خانواده وجود دارد باعث تداوم یافتن شناخت‌ها و رفتارهای مشکل‌ساز می‌شوند. زوج‌های دارای مشکل ارتباطی دچار نقص در مهارت‌های ارتباطی، حل مساله، مدیریت استرس، ابراز هیجان‌ها و غیره هستند که تداوم آنها باعث افزایش مشکلات ارتباطی بین زوج‌ها می‌شود. آموزش زوج درمانی به روش

نتیجه‌گیری

به طور کلی نتایج حاکی از اثربخشی زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix بر الگوهای ارتباطی و طلاق عاطفی زوجین متقاضی طلاق بود. به عبارت دیگر این شیوه درمانی به طور معناداری باعث افزایش الگوی ارتباطی سازنده و کاهش الگوهای ارتباطی اجتنابی و توقع/کناره‌گیری و طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شد. پس این روش درمانی به‌عنوان یک روش درمانی کارآمد، کاربردی و مؤثر قابلیت استفاده و کاربرد در مراکز و کلینیک‌های درمانی را در جهت بهبود ویژگی‌های روان‌شناختی زوج‌ها و سلامت آنها دارد. در نتیجه مشاوران و درمانگران می‌توانند از روش زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix برای بهبود الگوهای ارتباطی و کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق استفاده کنند.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر است که در تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۸ با کد ۱۱۲۴۳۵۶۹۸۴۲۳۵۵ تصویب و رعایت نکات اخلاقی توسط دانشگاه مذکور با کد ۹۵۳۶۷۸۱۵ تأیید شد. پژوهشگران از مسئولان دادگاه شهر بوشهر و به‌ویژه مشاور آن و شرکت‌کنندگان در پژوهش تشکر و قدردانی می‌کنند.

تضاد منافع

در این مقاله برای نویسندگان تضاد منافی وجود ندارد.

التیام این زخم‌ها و جداسازی روابط زناشویی از تاثیرات گذشته پیدا کنند و به این شکل شرایط ایجاد روابط سالم همراه با درک و همدلی و ایجاد فضای امن برای ابراز سالم خشم و ناراحتی را فراهم آورند. همچنین تمرین‌های افزایش رفتارهای توجیهی و مراقبتی مانند مدیریت خشم، انجام فعالیت‌های مفرح مشترک، شناخت ویژگی‌های مثبت و منفی خود، والدین و همسران و بازسازی تصویر ذهنی واقعی از همسر خویش به زوج‌ها جهت حل مشکلات، بهبود صمیمیت و افزایش تعاملات عاطفی مثبت میان زوج‌ها کمک شایانی می‌کند. در نتیجه زوج درمانی به روش ایماگو تراپی Hendrix از طریق فرایندهای توضیح داده شده می‌تواند باعث کاهش طلاق عاطفی در زوجین متقاضی طلاق شود.

محدودیت‌های پژوهش حاضر شامل استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس، عدم استفاده از مرحله پیگیری برای بررسی اثربخشی نتایج در بلندمدت به دلیل زمان اندک پژوهشگر، محدود شدن جامعه پژوهش به زوجین متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره دادگاه شهر بوشهر و استفاده از ابزارهای خودگزارش‌دهی به دلیل تمایل افراد برای بهتر جلوه دادن خود بود. بنابراین پیشنهاد می‌شود برای افزایش دقت و تعمیم نتایج از مصاحبه‌های ساختاریافته و یا نیمه‌ساختاریافته، روش‌های نمونه‌گیری تصادفی و پیگیری‌های با فاصله زمانی مناسب (دو، چهار و شش ماهه و حتی طولانی‌تر) استفاده شود. پیشنهاد می‌شود که این پژوهش بر روی زوجین متقاضی طلاق سایر شهرها نیز انجام و نتایج آن با نتایج پژوهش حاضر مقایسه شود. پیشنهاد دیگر مقایسه اثربخشی زوج درمانی به روش هندریکس با سایر روش‌های زوج درمانی مثل گلاس، گاتمن و غیره می‌باشد.

References

- Bastaitis K, Pasteels I, Mortelmans D. How do post-divorce paternal and maternal family trajectories relate to adolescents' subjective well-being? *J Adolesc*. 2018;64:98-108. doi: 10.1016/j.adolescence.2018.02.005 pmid: 29438875
- Hiyoshi A, Fall K, Netuveli G, Montgomery S. Remarriage after divorce and depression risk. *Soc Sci Med*. 2015;141:109-14. doi: 10.1016/j.socscimed.2015.07.029 pmid: 26262573
- Nikbakht A, Pashaei Sabet F, Bastami A. [Life of women after divorce]. *Iran J Psychiatry Nurs*. 2016;4(3):66-74.
- Baltrus DA. Divorcing Strain Classification from Species Names. *Trends Microbiol*. 2016;24(6):431-9. doi: 10.1016/j.tim.2016.02.004 pmid: 26947794
- Anderberg D, Rainer H, Roeder K. Family-specific investments and divorce with dynamically inconsistent households: Marital contracts and policy. *J Econ Behav Organ*. 2018;148:199-225. doi: 10.1016/j.jebo.2018.02.019
- Ubaidi BAA. The Psychological and Emotional Stages of Divorce. *J Fam Med Dis Prev* 2017;3(3). doi: 10.23937/2469-5793/1510060
- Albert L, Popescu S. Emotional consequences of parental divorce and separation on preschool children. *J Men's Health*. 2010;7(3):291-. doi: 10.1016/j.jomh.2010.09.033
- Gierveld Jde J, van Groenou MB, Hoogendoorn AW, Smit JH. Quality of marriages in later life and emotional and social loneliness. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*. 2009;64(4):497-506. doi: 10.1093/geronb/gbn043 pmid: 19213848
- Silveira GJ. Challenging the Centralist Doctrine in Mexican Family Law: An Analysis of the Evolution of State Authority over Civil Law Matters and Its Impact on the Regulation of Cohabitation and Divorce. *Mex Law Rev* 2016;9(1):45-79. doi: 10.1016/j.mexlaw.2016.09.003
- Rashidi A, Sharifi K, Naghshineh T. [The relationship between family communication patterns and self-differentiation with quality of life of women divorce applicant in Kermanshah]. *FPCEJ* 2016;2(1):66-78.
- Farshad M, Najarpourian S, Salmabadi M. [Prediction of family function based on couples' communication patterns and perceived social support in Hormozgan university of medical sciences nurses]. *Iran J Psychiatr Nurs*. 2019;6(1):19-25.
- Samek DR, Rueter MA. Associations between Family Communication Patterns, Sibling Closeness, and Adoptive Status. *J Marriage Fam*. 2011;73(5):1015-31. doi: 10.1111/j.1741-3737.2011.00865.x pmid: 21984844
- Bornstein JX, vanDellen MR, Shaffer A. Examining trait self-control and communication patterns in romantic couples using the actor-partner interaction model. *Pers Individ Differ* 2017;106:222-5. doi: 10.1016/j.paid.2016.11.002
- Schuler TA, Zaidler TI, Li Y, Masterson M, McDonnell GA, Hichenberg S, et al. Perceived Family Functioning Predicts Baseline Psychosocial Characteristics in U.S.

- Participants of a Family Focused Grief Therapy Trial. *J Pain Symptom Manage.* 2017;54(1):126-31. doi: [10.1016/j.jpainsymman.2017.03.016](https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2017.03.016) pmid: 28479412
15. Schmidt CD, Gelhert NC. Couples Therapy and Empathy. *Fam J.* 2016;25(1):23-30. doi: [10.1177/1066480716678621](https://doi.org/10.1177/1066480716678621)
 16. Muro L, Holliman R, Luquet W. Imago Relationship Therapy and Accurate Empathy Development. *J Couple Relat Ther.* 2015;15(3):232-46. doi: [10.1080/15332691.2015.1024373](https://doi.org/10.1080/15332691.2015.1024373)
 17. Alipour S, Ezazi Bojnourdi E, Honarmand Dorbadam M, Moosavi S, Dasht Bozorgi Z. Effectiveness of Imago Therapy Training on Perspective Taking and Forgiveness in Females Damaged by Marital Infidelity. *J Health Promot Manag.* 2018;6(6):46-52. doi: [10.21859/jhpm-07047](https://doi.org/10.21859/jhpm-07047)
 18. Lawson W. Improving couple communication through the imago getting the love you want workshop for couples: Stellenbosch University; 2008.
 19. Schmidt CD, Luquet W, Gehlert NC. Evaluating the Impact of the "Getting The Love You Want" Couples Workshop on Relational Satisfaction and Communication Patterns. *J Couple Relat Ther.* 2015;15(1):1-18. doi: [10.1080/15332691.2014.978061](https://doi.org/10.1080/15332691.2014.978061)
 20. Amini Khoei N, ShafiAbadi A, Delavar A, Nooranipour R. [The effectiveness of two approaches: life skills training and imago therapy on improving couples' communication patterns]. *J Counsel Res.* 2014;13(50):54-79.
 21. Shojaeian M. [The effectiveness of couple therapy of collaborative and imago therapy on communication patterns and intimacy of disturbing couples referring to Behbahan city centers]. Ahvaz: Shahid Chamran University; 2017.
 22. Fatemi M, Karbalai Mohammad Meygoni A, Kakavand A. [The effect of imago therapy on marital intimacy among couples]. *Knowledge Res Appl Psychol.* 2015;17(1):51-9.
 23. Aslani K, Jamaei M, Rajabi G. [The effectiveness of imago relationship therapy on quality of marital relationship of couples]. *J Appl Psychol.* 2016;9(4):37-53.
 24. Akbari E, Azimi Z, Talebi S, Fahimi S. [Prediction of couples' emotional divorce based on early maladaptive schemas and emotion regulation's components]. *J Clin Psychol Pers.* 2017;14(2):79-92.
 25. Christensen A, Sullaway M. Communication patterns questionnaire. Los Angeles: University of California; 1984.
 26. Bahrami M, Babaei R, Foruohar A, Nazari A, Zaharakar K. [Role of spiritual health dimensions in explaining wedlock communicative patterns between women teachers in Karaj]. *Hist Med J.* 2015;6(21):51-81.
 27. Gottman J. What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes. Hillsdale: Erlbaum; 1995.
 28. Mousavi S, Rahiminezhad A. [The comparison of inter personal identity statuses in married people with regard to emotional divorce]. *Appl Psychol Res.* 2015;6(1):11-23.